

УДК 332.3

А. І. Крисак,

к. е. н., докторант, Луцький національний технічний університет

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

A. Kryszak,

PhD in Economics, Doctor Applicant, Lutsk National Technical University

LAND RELATIONS REGULATION INSTITUTIONAL PROVISION

У даній статті досліджено теоретико-методологічні основи інституційного забезпечення регулювання земельних відносин. Вивчені поняття категорій "інститут" та "інституція". Визначено зміст регулювання як інституту, що охоплює систему заходів, принципів, інституційних норм, які консолідують інститути держави, ринку та громадськості, і їх застосування передбачене в обов'язковому порядку для узгодження поведінки економічних учасників. Автором запропоновано створення інституту регулювання земельних відносин та землевпорядкування в якості одного із базових інститутів при переході до сталого розвитку. Доведено, що інституційне забезпечення регулювання земельних відносин являє собою функціональний порядок, сукупність інституцій, інститутів та механізмів впливу на процес формування земельних відносин через визначення умов і правил поведінки у межах інституціональної системи побудови соціо-економіко-екологічних відносин у земельній сфері.

Land relations regulation institutional provision theoretical and methodological basics are investigated in the article. "Institute" and "institution" categories notions are studied. Regulation content as the institute involving remedies, principles, the institutional norms system, which consolidates state, market and civil institutes and its using according to the economic participants behavior coordination obligatory order is determined. The land relations regulation institute creation as one of the basic institutes during the transition to the sustainable development is proposed by the author. It is proved that the land relations institutional regulation represents a functional order, institutions aggregate, land relations formation process influence institutes and mechanisms via the behavioral conditions and rules within the social, economic and ecological relations construction institutional system in the land sphere.

Ключові слова: інститут, інституція, правила, норми, держава, механізм регулювання, сталий розвиток.

Key words: institutes, institution, rules, norms, state, regulation mechanism, sustainable development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Необхідність інституціоналізації земельних відносин у різних галузях національного господарства, особливо в напрямі розвитку земельних ресурсів, визначається тим, що економічна система України досить динамічно змінюється. Інституціональні перетворення в Україні не повною мірою враховують соціо-еколого-економічні інтереси, що склалися у суспільстві. Інститути та інституції, що продовжують формуватися, не повністю реалізують свої функції в різних секторах економіки, особливо це стосується розвитку земельних відносин.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Загальним теоретико-методологічним проблемам розвитку інститутів присвятили свої роботи Мочерний С.В. [2], Іншаков О.В. [3], Кемпбел Дж. [4], Сухоруков А.І. [5], Норт Д. [6], Ткач А.А. [7], Нікіфоров П.О. [8], Андерсен Б. [13], та ін. У згаданому контексті набули подальшого розвитку аспекти інституційного забезпечення функціонування механізму державного регулювання земельних відносин. Серед авторів, що останнім часом висвітлюють дану проблематику в наукових працях, такі, як Шпикуляк О.Г. [1], Фесіна Ю.Г. [9], Голян В.А. [10], Гамільтон У.Х. [11], Стеченко Д.М. [14], Эсташе А., Мартиморт Д. [15], Меньшиков С. [16], Васильева Е. Э. [17], Чарахчян К. К. [18] та

ін. Але науковцями не приділялась досі належна увага питанню створення інституту регулювання земельних відносин та землевпорядкування в якості базового інституту при переході до сталого розвитку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Вивчити понятійні категорії інститутів та інституцій, що формують основи регулювання земельних відносин та обґрунтувати необхідність інституційного забезпечення регулювання земельних відносин.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Інституційне забезпечення регулювання земельних відносин надає можливість чітко визначити послідовність діяльності установ та організацій різних організаційно-правових форм, визначає мету та методи такої діяльності, особливості їх застосування на усіх стадіях процесів використання, володіння та розпорядження, охорони та відтворення земельних ресурсів.

Першоджерела досліджень теорії і методології регулювання визначають його як інститут впорядкування економічних взаємодій учасників, що є формою прояву управління, його цільової функції, яка вважається однією з найважливіших у ринковій економіці. На думку Шпикуляка О.Г., регулювання є складова, комплексна функція управління економікою і ринком, яке здійснюється державою та її інститутами відповідними методами, визначеними програмними й нормативними документами у контексті необхідності досягнення стратегічних і тактичних цілей у межах реалізації завдань політики розвитку соціально-економічної системи [1]. Отже, необхідністю є визначення теоретичних засад розуміння регулювання як інституту. Вважаємо, що це система заходів, принципів, інституційних норм, які консолідують інститути держави, ринку та громадськості, застосовуючи їх в обов'язковому порядку для узгодження поведінки економічних учасників. Інституціональне середовище земельних відносин являє собою взаємоузгоджену та взаємодоповнюючу діяльність державних інститутів управління, інститутів громадського суспільства та інститутів бізнесу з приводу купівлі-продажу, надання в оренду та інших форм руху земельних ресурсів.

Інституціоналізм — один з напрямів сучасної економічної думки, заснований на понят-

тях "інститут" та "інституція". Інститутами Мочерний С.В. називає державу, корпорації, організації та установи [2], а інституціями Іншаков О.В. визначає — норми та правила [3]. Джон Кемпбел у своїй роботі "Інституціональні зміни і глобалізація" пише: "Інституції є фундаментом суспільного життя. Вони складаються з формальних та неформальних правил, механізмів спостереження та примусу до їх дотримання, а також систем значень, що визначають контекст, в межах якого індивіди, корпорації, профспілки, національні держави та інші організації діють та взаємодіють між собою" [4]. Функціональне призначення інституцій полягає у визначенні рамкових обмежень поведінки господарюючих суб'єктів, економічного вибору, відносин та процесів. Впровадження норм і правил поряд з санкціями забезпечує необхідний рівень суспільного порядку, робить економічне життя більш стабільним та прогнозованим [5]. Дунлас Норт, нобелівський лауреат, зазначав, що інститути — це створені людьми обмеження, які структурують взаємодію між ними [6]. Тобто, "інститути" можна визначати як сукупності діючих правил, на основі яких встановлюються — хто має право приймати рішення у відповідних сферах, які дії дозволені або обмежені. Д. Ходжсон визначав інститути як довготривалі системи правил і норм, що склалися і вкорінилися та надають структурам соціальних взаємодій, а Т. Верлен вважав, що інститути — це "результат процесів економічних відносин, що відбуваються у минулому, вони пристосовані до обставин минулого і тому є фактором соціальної та психологічної інерції" [7].

Інституції або інститути є конструкцією норм, а норми — їх основними структуроутворюючими елементами. Як зазначає П.О. Нікіфоров, основа в "інституті" — це організована динаміка, яка дозволяє чітко спрямовувати людську активність належним і певним чином, він змушує діяти земельні відносини, які потрапляють до структури його функціональних місць, не так, як вона вважає за потрібне, а так, як передбачають правила функціонування інституціонального механізму, зокрема фінансового механізму, якщо мова йде про який-небудь фінансовий інститут [8]. Відповідно, до даного контексту, поняттю інституту можна дати наступне визначення: Інститут — це сукупність, що складається з правил і зовнішнього механізму примушення індивідів до виконання ustalених правил.

Суть інституції полягає в її загальності як соціальної форми всіх людських дій, здійсню-

ваних членами суспільства. Різноманіття форм організації спеціально закріплених форм конкретних функцій людей створює систему інститутів суспільства [13]. Виступаючи соціально значущим чинником, рушійною силою буття, інститут підтверджує соціальну властивість дії і функціональний стан його елементів.

Інститути є набором правил і норм, які повністю визначають поведінку земельних відносин, інститути лише обмежують набір альтернатив, із яких кожен може вибрати ті, що відповідають власним критеріям, залежно від ролі, яку вони відіграють в економічній системі, і рівня рефлексії суб'єкта з приводу його діяльності.

Усі інститути формують єдиний інституціональний потенціал, який можна визначити як одну з конкретних форм або іншими суб'єктами господарювання за рахунок придбання статусів, обумовлених їх приналежністю до певних інститутів.

Погоджуємось із твердженням, що "інститути — це правила, механізми, що забезпечують їх виконання, і норми поведінки, котрі забезпечують, структурують взаємодію між людьми, що постійно повторюється... інститути обмежують і визначають спектр альтернатив, що доступні економічним агентам, відповідно до неокласичної теорії". Таким чином, інститути — це норми й правила поведінки, що встановлюють обмеження для вільної поведінки суб'єктів, а організації (інституції) — це групи індивідів (гравців), пов'язаних єдністю досягнення певної цілі [7].

Виходячи із категорійних понять, інститути Сухоруков А.І., Матюха В.В. та Мовчан М.Т. класифікують за різними критеріями:

— залежно від рівня формалізації вони поділяються на формальні та неформальні. Формальні включають політичні, економічні правила й контракти та поділяються на класи: посадові, розмежувальні, цільові, повноважні й агрегаційні. Неформальні — розширені, вдосконалені та видозміннені офіційні правила; суспільно схвалені норми поведінки, звичаї та традиції; добровільно обрані стандарти поведінки;

— залежно від ролі, яку відіграють в економічній системі вони поділяються на базові та комплементарні. Базові характеризуються як основні (наприклад, інститут власності, підприємництва, конкуренції тощо). Комплементарні характеризуються як допоміжні, що формуються навколо базових;

— залежно від ролі рівня рефлексії суб'єкта з приводу його діяльності поділяються на природні та штучні. Природні ті, що виникають як

автоматична реакція на ті чи інші зміни в економічному середовищі. Штучні є результатом цілеспрямованої діяльності, що проводиться відповідно до ідеальної моделі. Суб'єкт оцінює не тільки саму цілеспрямовану дію, але й її системні характеристики та подальші наслідки [5].

Також можна виділити інститут праці як базовий інститут аграрного землекористування. Він покликаний забезпечити раціональне використання земельних ресурсів. Під останнім слід розуміти чітку систему землекористування, що вписується в інституціональні рамки, які визначають цільове призначення земель, покликані забезпечувати ефективність землекористування, охорону земель, захищати права власників та користувачів земельних ділянок.

Таким чином, зазначає Ю. Фесіна, інститути трансформують систему земельних відносин у якісно нові рамки, структурувати середовище ринкового землекористування. Взаємоузгодженість цих інститутів визначає модель розвитку ринку сільськогосподарських земель [9].

Схема формування інституціонального механізму регулювання земельних відносин, повинна бути симбіозом традиційних інститутів природокористування та нових інститутів, що вже вмонтовані або ж вмонтовуються в інституціональне середовище використання природних ресурсів та охорони довкілля. Базові інститути формуються з організаційних форм підприємництва, з ринкових правил і норм, з багатоманітності форм власності, з систем стимулювання та систем органів управління. Це все створює систему регулювання природокористування, в яку входить організація системи використання природних ресурсів і охорони довкілля, координацію економічної і екологічної політики, розробку законів, встановлення нормативів і обмежень. Організація системи використання природних ресурсів і охорони довкілля включає в себе: трансформацію інститутів, що функціонували в колишній економічній системі; перехід до нових структур підприємницької діяльності; зміна принципів діяльності; трансформація відносин власності; диверсифікація видів господарської діяльності; формування системи обмеження екологічного ризику. А розробка законів, встановлення нормативів і обмежень включає в себе: формування нових інститутів, що є характерними для ринкової економіки; створення фондового ринку; створення ринку позикового капіталу; організація біржової торгівлі; формування ринку консалтингових послуг; створення комунікаційної мережі; формування централізованого

депозитарію [10]. Усі вищенаведені фактори формують інституціональний механізм регулювання земельних відносин.

У.Х. Гамільтон [11] як один з фундаторів нової інституціональної теорії зазначив, що регулювання конкретних аспектів економічного життя вимагає знання конкретних інститутів. Ми погоджуємось з його думкою, що, якби хто-небудь захотів зрозуміти корпоративні проблеми, то йому потрібно було б вивчати специфічні характеристики цієї форми бізнесу, механізми, те ж саме стосується всіх об'єктів, які підлягають регулюванню, також необхідно вивчати угоди, пов'язані з конкуренцією, власністю, спадщиною, розподілом можливостей, які фактично визначають величину доходів [11]. Таким чином, інституції та інститути відіграють важливу роль у забезпеченні сталого розвитку, а їх природа і функціонування пов'язані з економічними фактами.

Інституціональна теорія економіки розглядає регулювання державою ринкових процесів як одну із головних передумов ефективності ринку, а він (ринок) не є нейтральним і універсальним механізмом розподілу ресурсів на благо усіх учасників, тому потрібні скоординовані дії організацій (профспілки, державні органи тощо) проти диктату підприємців [12]. Слід також додати, що держава як система інститутів в особі відповідних органів та інституцій, тобто "правил гри", обмежень повинна виступати регулюючим органом і суб'єктом земельних відносин, який покликаний спрямовувати життя суспільства й господарської системи у певне взаємовигідне русло. Інститути та інституції формують передумови і створюють механізми регулювання поведінки, доходів, витрат, використання, володіння та розпорядження, охорони та відтворення земельних ресурсів.

Інституціоналізація земельних відносин означає, з одного боку, якісний розвиток самих господарюючих суб'єктів, а з іншого — від держави вимагається створення так званих "сильних інституцій", правил і норм, що однаковою мірою відповідають економічним інтересам як держави, так і господарюючих суб'єктів. Інститути складаються з офіційних писаних правил, а також звичайно, неписаних кодексів поведінки, що лежать в основі офіційних правил і доповнюють їх.

Інституціональний механізм природокористування має виступати цементуючим та формоутворюючим базисом для становлення інституціональної системи в цій сфері національної економіки, стверджує В.А. Голян. Інституціональна система природокористування поді-

ляється на правову базу (конституція, закони України, укази президента, постанови, інструкції), органи управління (президент, Верховна Рада, Кабінет Міністрів, Міністерство охорони НПС, міністерство з НС, державні комітети, регіональні управління), фіскальне регулювання (податки, збори, штрафи, тарифи, пільги). Правова база в свою чергу поділяється на форми власності, яка є приватна, державна, комунальна, колективна; ринок дозволів на викиди, ринок природних ресурсів і на організаційно-правові форми підприємництва (малі, спільні, державні підприємства, корпорації, асоціації, концерни, господарські товариства). Органи управління і фіскальне регулювання поділяються на ринок дозволів на викиди, ринок природних ресурсів. Форми власності, організаційно-правові форми підприємництва, ринкова інфраструктура, ринок природних ресурсів є взаємопов'язані з інституціональною системою природокористування [10].

Класично склалися два основних види регулювання, державне і ринкове (саморегулювання ринку). Стеченко Д.М. державне регулювання визначає як вплив держави на відтворювальні процеси в економіці відповідними засобами, функції держави, пов'язані з економічною та економіко-соціальною діяльністю, процес опосередкування державою економічного життя [14]. Вважаємо, що регулювання — метод досягнення мети держави щодо сприяння розвитку економіко-соціо-екологічних процесів і є проявом методології державного управління здійснюваного в умовах сталого розвитку.

Держава через створені інститути є ініціатором дій, які необхідні для зміни результатів функціонування економічної системи і спрямування поведінки її учасників у певне русло. Вона своїми владними повноваженнями запроваджує інституціональні умови господарсько-соціального порядку поведінки агентів, а правила визначені у межах інституціональної системи регулювання втілюються в життя через механізми регулювання.

На нашу думку, регулювання також є створення умов для здійснення господарської діяльності, або запровадження державою обмежень. Проте регулювання включає не лише обмеження, а й стимули, які спонукають підприємство відмовитися від підвищення ціни на товар, змінити асортимент, покращити якість обслуговування клієнтів. Регулювання як інституціональна система вплив на економіко-соціо-екологічний процес, багатоаспектне за формами прояву, цілями, напрямками, об'єктами тощо.

Інститут регулювання сприяє досягненню більш високого рівня суспільного благополуччя, тому повинно розроблятися і втілюватися в життя інституціональними регуляторами [15]. Тому суспільство і ринок потребують регулювання, яке за природою розбудови механізмів інституціональне. Нерегульований ринок обмежений у своїх можливостях спонтанно забезпечити загальну рівновагу і високу ефективність економіки, неминучими є ринкові провали, тому регулювання ринку повинно здійснюватися обов'язково [16]. Інституції і механізми регулювання відіграють системоутворюючу роль у його розвитку, що зумовлює необхідність окреслення їх структури. Важливість цього питання зумовлена подальшими трансформаціями інституціональної системи до ринкових умов з ефективними економічними і соціальними інститутами, адекватними національній ідентичності механізмами регулювання.

Регуляторна політика в економіці здійснюється у двох напрямках або концептуальних підходах: дирижизм — передбачає широкоаспектний вплив держави на господарську систему і лібералізм — втручання держави в ринковий механізм зводиться до об'єктивно-необхідного мінімуму. Проте у першому і другому аспектах концепцій втручання в економіку, необхідним чинником є формування відповідної передбачуваним результатам інституціональної структури (інституцій, інститутів і механізмів).

За твердженням Шпикуляка О.Г. регуляторний механізм держави і ринку має всеохоплююче значення для перспектив та сучасності у розвитку економічної системи та окремих її сегментів. Інституціональна база і застосовуваний на практиці регуляторний механізм є тим фундаментальним атрибутом регуляторної політики, який визначає спроможність ринку та його агентів ефективно функціонувати, забезпечуючи стимули економічного буття. Така постановка проблеми прийнятна і уособлює необхідність наукового пошуку, розкриваючи її через окреслення регуляторних впливів економічних інституцій [1].

Предметом дослідження інституціоналістів було і залишається регулювання економіки (тобто ринку), для його аналізу вони використовують більш широке коло категорій і економічних параметрів, чим це роблять економістичні неокласики зокрема, а центральна проблема інституціонального аналізу — це організація і контроль економіки, формування і реформування її владної структури [17]. Інституціо-

нальна система є базисом регулювання, тому, на наше переконання, серед компонентів трансформації земельних відносин на засадах сталого розвитку, одне з визначальних місць належить інституціям та механізмам здійснення регуляторної політики. Теорія питання становить науковий інтерес з тієї позиції, що становлення земельних відносин в Україні має досить тривалий, а головне — нестабільний, незбалансований характер. Практичні аспекти становлення земельних відносин характеризуються зокрема нестабільністю суспільно-економічних інститутів та механізмів регулювання, які вимагають удосконалення у площині розбудови ефективної регуляторної політики. Проблема інституцій та інституціоналізму дотична до усіх без винятку суспільних процесів незалежно від галузевої приналежності. Тому її відносять до фундаментальних системоутворюючих складових розвитку економічних процесів.

Сучасна економічна теорія дає наступні визначення інституційного забезпечення:

- процес впорядкування, формалізації та стандартизації будь-чого;

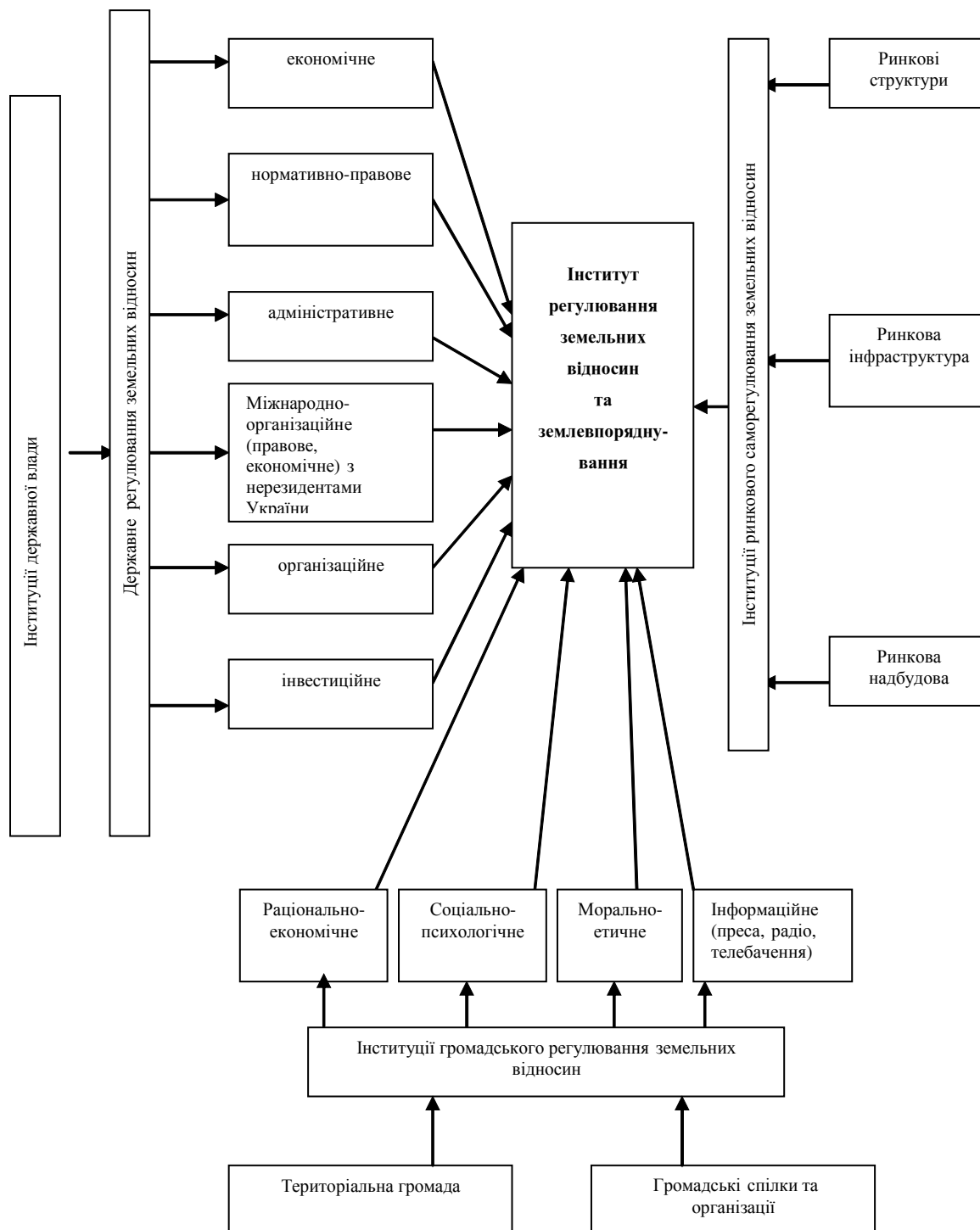
- закріплення практики чи сфери відносин у вигляді закону або соціальної норми;

- перетворення будь-яких дій у впорядкований процес з певною структурою відносин, ієрархією влади, дисципліною, правилами поведінки;

- процес визначення та закріплення соціальних норм, правил статусів і ролей, їх систематизація, що спроможна задовольняти певні суспільні потреби.

Інституційне забезпечення регулювання земельних відносин включає моделювання процесів у сферах використання, володіння та розпорядження, охорони та відтворення земельних ресурсів через прогнозування ситуацій та прийняття відповідних управлінських рішень, саме в цьому головна проблема ефективності державного регулювання земельних відносин. Вважаємо, що покращення ефективності регулювання земельних відносин в умовах сталого розвитку забезпечуватиметься завдяки інституту регулювання земельних відносин та землевпорядкування (рис. 1).

Даний інститут повинен стати одним із базових інститутів у сфері земельних відносин при переході до сталого розвитку. Його формуванню сприятимуть інституції державної влади, інституції ринкового саморегулювання земельних відносин та інституції громадського регулювання земельних відносин, на які покладені відповідні норми економічного, нормативно-правового, адміністративного, міжна-

Рис. 1. Схема формування інституту регулювання земельних відносин та землевпорядкування

Складено автором.

родно-організаційного, організаційного, інвестиційного державного регулювання земельних відносин та норми соціально-психологічного, морально-етичного, раціонально-економічного, інформаційного регулювання громадянськими спілками і територіальними громадами, а також норми ринкового саморегулювання.

Інституціоналізація земельних відносин передбачає, з одного боку, якісний розвиток самих господарюючих суб'єктів, а з іншого — від держави вимагається створення так званих "сильних інституцій", таких правил і норм, що однаковою мірою відповідають економічним інтересам як держави, так і господарюючих суб'єктів.

Предметне поле взаємодії агентів земельних відносин на мікро- та макрорівнях формують інститути, а держава регулює цей процес інституціональними нормами. Таким чином, для суспільства і економіки характерними є ознаки інституціональної організації — ієрархії структури та взаємодії інститутів, які констатують механізми регулювання.

При взаємодії державного регулювання і його інституціонального середовища центральною проблемою виступає ступінь відповідальності між ними, яка дозволяє досягти намічених результатів, але найбільш гострою ця проблема залишається для перехідних (транзитивних) економік [18]. При цьому держава як рівноправний учасник земельних відносин, але з набагато більшим рівнем влади ніж в інших, до того ж із наявним механізмом примусу, вирішує яким чином повинна розвиватися сфера землевпорядкування та регулювання земельних відносин, а, отже, створює необхідні для цього інституції (правила) та механізми (сукупність правил, інструментарії їх реалізації).

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Інститути та інституції земельних відносин формують каркас регулювання й забезпечують втілення його завдань на практиці щодо. Використання, володіння та розпорядження, охорони та відтворення земельних ресурсів, але регуляторні механізми є обов'язковим атрибутом узгодження позицій учасників земельних відносин, виконуючи стабілізуючу роль в інституціональному середовищі господарської системи.

Інституційне забезпечення регулювання земельних відносин — це функціональний порядок, сукупність інституцій, інститутів та механізмів впливу на процес формування земельних відносин через визначення умов і правил поведінки у межах інституціональної системи побудови соціо-економіко-екологічних відносин у земельній сфері. Інституції, інститути та механізми регулювання земельних відносин є системою консолідації інтересів і стимулів економічних взаємодій з метою досягнення цілей суспільно-економічного розвитку. Інституції й механізми регулювання земельних відносин відіграють системоутворюючу, регламентаційну роль щодо відносин учасників процесу регулювання. Вони реалізують регуляторну політику держави, а також забезпечують її узгодження із інституціями саморегулювання та громадського регулювання земельних відносин.

Література:

1. Шпикуляк О.Г. "Інституції у розвитку та регулюванні аграрного ринку: теорія, методологія і організація: дис. на здоб. д. е. н., 08.00.03 — економіка та управління національним господарством, Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки" Української академії аграрних наук. — Київ, 2009.

2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1 / редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К.: Видавничий центр "Академія", 2000. — 864 с.

3. Иншаков О.В. Экономические институты и институции: к вопросу о типологии и классификации / О.В. Иншаков // Социологические исследования. — 2003. №9 (233). — С. 42—51.

4. Campbell J.L. Institutional change and Globalization/ J.L. Campbell // Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2004. — P. 1., — p. 21.

5. Сухоруков А.І., Матюха В.В., Мовчан М.Т. Особливості інституціоналізації сфери надкористування в Україні / А.І. Сухоруков, В.У. Матюха, М.Т. Мовчан // Стратегічні пріоритети. — № 1 (10). — 2009. — С. 151—158.

6. North D.C. Economic Performance through Time. American Economic Review 84: 359 — 368. Alfred Nobel Memorial Prire Lecture in Economic Science, 1994. — P. 4.

7. Ткач А.А. Інституціональна економіка. Нова інституціональна економічна теорія: навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 304 с.

8. Нікіфоров П.О. Інституційні передумови розвитку фінансового ринку / П. Нікіфоров, В. Кравець // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. — 2006. — № 90. — с. 9 — 11.

9. Фесіна Ю. Ринок сільськогосподарських земель: інституціональна парадигма нових земельних відносин. Економіст. — № 12 грудень 2010. — С. 10—14.

10. Голян В.А. Інституціональні передумови господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу / Формування ринкових відносин в Україні. — № 1 (56) — 2006. — С. 17—22.

11. Гамильтон У.Х. Институциональный подход к экономической теории [Электронный ресурс] / У.Х. Гамильтон // Экономический вестник Ростов. госуд. ун-та. — 2007. — Т. 5. — № 2. — С. 110—117. — Режим доступа: <http://www.ecsocman.edu.ru>

12. Современные экономические теории Запада: учеб. пособие для вузов. — 2-е изд. /

[С.Б. Авдашева, Н.О. Воскресенская, А.С. Квацов и др.]; под ред. А. Н. Марковой. — М.: Финстатинформ, 1996. — 93 с.

13. Андерсен Б. Размышления об истоках и распространении национализма. / Воображаемые сообщества. — М.: Канон, Кучково поле — 2001. — 311 с.

14. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки: навч. посіб. — К.: Вікар, 2003. — 262 с. — С. 9—11.

15. Антонио Эсташе, Давид Мартиморт. Политика, транзакционные издержки и устройство институтов регулирования [Электронный ресурс]. — Режим доступа: — <http://ie.boom.ru/Referat/Perevod.htm>

16. Меньшиков С. Взгляд на реформы и регулирование экономики // Вопросы экономики. — 1997. — №6. — С. 23—35.

17. Васильева Е.Э. Институционализм как альтернатива неоклассической и марксистской экономической теории [Электронный ресурс] / Е.Э. Васильева. — Режим доступа: <http://www.ecsocman.edu.ru>

18. Чарахчян К. К. Взаимодействие государственного регулирования экономики с его институциональной средой [Электронный ресурс] / К.К. Чарахчян // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. — 2007. — Вып. 31-1. — С. 66—70. — Режим доступа: <http://www.donntu.edu.ua/>"Библиотека"/

References:

1. Shpykuliak, O.G. (2009), "Institutions in the agrarian market development and regulation: theory, methodology and organization", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy and national household management, National scientific center "Agrarian economy institute" of the Ukrainian agrarian sciences academy, Kyiv, Ukraine.

2. Mocherny, S.V. (2000), Ekonomichna encyklopedia: U trioh tomah. T. 1 [Economic encyclopedia: in three volumes. V. 1], Akademia, Kyiv, Ukraine.

3. Inshakov, O.V. (2003), "Economic institutes and institution: typology and classification", Sotciologicheskie issliedovaniya, vol. 9, pp. 42 — 51.

4. Campbell, J. L. (2004), "Institutional change and Globalization", Princeton and Oxford: Princeton University Press, pp. 1—21.

5. Suhorukov, A.I. Matiuha, V.V. and Movchan, M.T. (2009), "Soil usage institutional sphere particularities in Ukraine", Strategichni prioriteti, vol. 1 (10), pp. 151—158.

6. North, D.C. (1994), "Economic Performance through Time", American Economic Review, v. 84, pp. 359—368.

7. Tkach, A.A. (2007), Instytucjonalna ekonomika. Nova instytucjonalna ekonomichna teoriya. Navchalny' posibnyk [Institutional economy. New institutional economic theory. Educational manual], Centr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

8. Nikifirov, P.O. and Kravec, V. (2006), "Institutional preconditions of the financial market development", Visnyk Kyivskogo nacionalnogo universytetu imens Tarasa Shevchenka. Seria: Ekonomika, vol. 90, pp. 9—11.

9. Fesina, Y.G. (2010), "Agricultural lands market: institutional paradigm of new land relations", Ekonomist, vol. 12, pp. 10—14.

10. Golian, V.A. (2006), "Institutional preconditions of the natural resources potential development", Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini, vol. 1, pp. 17—22.

11. Gamilton, U.H. (2007), "Institutional approach to the economic theory", Ekonomicheskii cestnik Rostov. gosud. universiteta, [Online], vol. 2, pp. 110—117, available at: <http://www.ecsocman.edu.ru>

12. Markova, A.N. and others (1996), Sovremennyye ekonomicheskie teoriyi Zapada: uchebnoye bosobiye [Modern economic theories of the West: educational manual], 2nd ed, Finstatinform, Moscow, Russia.

13. Andersen, B. (2001), Razmyshlieniya ob istokah I rasprostraneni nacyonalizma [Thoughts on the nationalism sources and widespreading], Kanon, Puchkovo Pole, Moscow, Russia.

14. Stechenko, D.M. (2003), Derzhavne regulivannia ekonomiky: navchalny' posibnyk [State regulation of the economy: educational manual], Vikar, Kyiv, Ukraine.

15. Estashe, A. Martimort, D. "Policy, regulation instituts transnational costs and structure", available at: <http://ie.boom.ru/Referat/Perevod.htm>.

16. Menshykov, S. (1997), "View onto economy reforms and regulation", Voprosy ekonomiki, vol. 6, pp. 23—35.

17. Vasilyeva, E.E. "Institutionalism as the alternative to neoclassical and marxist economic theories", Federal educational portal, available at: <http://www.ecsocman.edu.ru>.

18. Charahchan, K.K. (2007), "State economy regulation and its institutional sphere interaction", Nauchnyie trudy DonNTU. Seriya: ekonomicheskaya, [Online], vol.31-1, available at: <http://www.donntu.edu.ua/>"Библиотека".

Стаття надійшла до редакції 04.04.2014 р.